

кандидат історичних наук,
доцент, завідувач кафедри
соціально-гуманітарних наук
та суспільних відносин
Луцького інституту розвитку
людини Університету
«Україна»

ПРОБЛЕМИ ЗАРОДЖЕННЯ І РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ КОЗАЦЬКОЇ ДЕРЖАВИ НА СТОРІНКАХ ВИДАННЯ «УКРАЇНСЬКИЙ СЕЛЯНИН»

У статті аналізується відображення проблем зародження та розвитку української козацької держави Богдана Хмельницького на сторінках збірника наукових праць «Український селянин». Розкриваються фактори важливості та актуальності глибокого аналізу козакознавчої тематики фахівцями історико-гуманітарного профілю в новітній українській історіографії. Це обумовлено рядом факторів, насамперед унікальністю феномену українського козацтва в світовій історії; впливом козаків на формування національної свідомості українського народу та соціальною природою та потенційними можливостями даного соціального прошарку суспільства.

Потужним імпульсом для різнопланового дослідження феномену козацтва у всіх його проявах став круглий стіл «Українське козацтво: сучасний стан та перспективи дослідження проблеми» (грудень, 1990 р.), який показав невичерпність можливостей студіювання та перспективні напрями козакознавчих досліджень на наступні роки.

Активно долучився до обговорення і «Український селянин» (Черкаський державний університет імені Богдана Хмельницького, з 2000 р.), видання Академії історичних наук, Науково-дослідного інституту селянства, Наукового товариства істориків-аграрників. Журнал консолідував навколо себе найяскравіших представників української наукової інтелігенції, яка продуктивно, конструктивно та цілеспрямовано намагається висвітлювати різнопланові аспекти історичного розвитку нашої держави.

Ретроспективний аналіз 15 номерів фахового видання показує різнопланову жанрову палітру публікацій означеної тематики: державотворчий характер діяльності козацтва; вплив козацтва на формування національної свідомості українського суспільства; селянський чинник та його участь і взаємодія в процесі формування нової суспільно-політичної сили – феномена козацтва; козацтво в системі соціально-економічних відносин тогочасного соціуму; регіональні дослідження різних аспектів походження та розвитку українського козацтва; існування інституту козацьких господарств фермерського типу на Лівобережній Україні; репрезентація українського козацтва як найбільш боєздатного війська в середньовічній Європі; висвітлення козацької героїки в усній народній творчості та піснях.

Нова якість, напрацьована українськими істориками відбилася не лише у кількісних, але і в якісних показниках. Її характерними проявами стали: розширення тематичного поля, посилення документальної і теоретичної основи авторських викладів, показ позитивних та негативних оцінок і підходів українських, радянських та зарубіжних вчених щодо розгляду питань, пов'язаних з феноменом козацтва.

Ключові слова: історіографія, козаки, Українська козацька держава, національний феномен, «Український селянин», селянство, фінансова політика, податкова політика, боєздатне військо, козацькі господарства.

Постановка проблеми

Важливість звертання та необхідність наукового висвітлення витоків та шляхів історичного розвитку української козацької держави зумовлена рядом факторів. По-перше, визнанням провідними науковцями сутності українського козацтва як національного суспільного феномену; по-друге – унікальністю феномену українського козацтва в світовій історії; по-третє – впливом козаків на формування національної свідомості українського народу; по-четверте – соціальною природою та потенційними можливостями українського козацтва; по-п'яте – актуальністю дослідження етапів історичної ретроспективи становлення козацтва як окремого суспільного стану; по-шосте – необхідністю ґрунтовного вивчення історичної еволюції козацтва; по-сьоме – активізацією науково-дослідної роботи з питань, що стосуються попередників українських козаків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Необхідно відзначити, що ініціатором розгортання широкомасштабних досліджень у новітній історіографії у царині козакознавчої тематики був «Український історичний журнал», з подачі редколегії якого у грудні 1990 року було проведено круглий стіл «Українське козацтво: сучасний стан та перспективи дослідження проблеми» [1]. Саме тут провідні українські історики обмінялися думками, підкреслили невичерпність можливостей студювання та намітили перспективні напрями козакознавчих досліджень на наступні роки.

І саме з цього часу активізувалися науково-дослідні пошуки з різноманітної тематики: генеза українського козацтва, козацькі повстання кінця XVI – початку XVII ст., аналіз причин виникнення перших січей та ліквідації Запорозьких вольностей у другій половині XVIII ст., правові засади військової служби запорожців, роль порубіжних територій у процесі еволюції козацтва та інші аспекти.

Тому закономірним була публікація на шпальтах «Українського селянина» низки статей, присвячених українському козацтву. Адже саме територія Черкащини є колыскою славної козацької історії. На сьогодні випущено 15 номерів журналу, який зібрав навколо себе значну частину української та зарубіжної наукової еліти. Ініційований Науковим товариством істориків-аграрників Черкащини, підтриманий Національною академією наук України, інститутом історії НАН України та Черкаським національним університетом імені Богдана Хмельницького, збірник наукових праць впевнено зайняв достойне місце серед низки видань історико-гуманітарного профілю. У бурхливій нестабільності сучасної епохи та політичних перипетій, 15-річчя існування, видання та популяризація наукових здобутків у галузі історичної науки є заслугою не лише редакційної колегії видання, а й усіх істориків Черкащини. Взнявши на себе місію створення умов для обговорення історичних проблем різнопланової тематики, збірник виступає ініціатором проведення наукових форумів та публікує спеціалізовані випуски, присвячені значним історичним подіям: реформі 1861 року, ювілейним річницям діяльності Наукового товариства істориків-аграрників, 90-ій річниці Української держави гетьмана П. П. Скоропадського та ін. Редакційний колектив збірника постійно працює над розширенням тематики публікацій, що друкуються на його шпальтах.

Мета статті – не претендуючи на повний історіографічний аналіз публікацій, автор ставить за мету показати тематику і характер наукових розвідок з козакознавчої тематики на сторінках збірника наукових праць «Український селянин».

Виклад основного матеріалу

Вагомим чинником визнання науковими колами нашої держави та іноземними науковими інституціями вагомої ролі «Українського селянина» в актуалізації селянствознавчої тематики, координації роботи істориків-аграрників, дослідженні історії селянства та ряду інших питань є публікація у ньому матеріалів дослідників із Польщі, Білорусії, Росії. Причому кількість сторінок видання збільшується з року в рік (368 сторінки – № 3, 2001 р., 373 сторінки – № 11, 2008 р.). Власне це підтверджують не лише

публікації науковців з різних країн, але й наявність всіх номерів журналу у бібліотеці гарвардського університету (на вересень 2015 року – їх нараховується 15).

В умовах підвищеної уваги науковців до різнопланової історико-аграрної проблематики, перед виданням відкрилися реальні можливості скоригувати свою публікаторську діяльність на користь наукових дослідів справді високого теоретичного гатунку та прикладного фактологічного наповнення, піднятися від популяризації накопичуваних фактів до рівня методологічного органу українських науковців. Показником активізації науково-дослідної роботи редакційного колективу виступає не лише кількісне зростання публікацій, але й розширення наукового поля. Якісним показником наукового зростання збірника є посилення документальної та теоретичної основи авторських викладів. Саме в статтях та замітках, надрукованих у збірнику, чимало українських науковців проводили першу апробацію своїх творчих пошуків, оприлюднювали свої концептуальні підходи до розв'язання важливих проблем, які згодом утілювалися у монографічні формати.

Інтерес до козацької проблематики в історичній колісці його зародження і розгортання знайшов своє відображення і в ряді публікацій на сторінках «Українського селянина». Потрібно відзначити багатовекторність наукових досліджень козакознавчої тематики, що зумовлено різноплановими науковими інтересами науковців. Адже саме державотворчий характер діяльності козацтва, його позитивний вплив на формування національної свідомості, репрезентативність у його політичних програмах сподівань і соціальних запитів українського ранньомодерного соціуму зумовлюють зростання інтересу до цієї тематики в умовах сучасного становлення і розвитку українського суспільства, на чому акцентував увагу науковців академік В. А. Смолій [2].

Різноманітні підходи до історіографічного аналізу вирізняють роботу С. В. Корновенка «Висвітлення податкової політики Б. Хмельницького щодо селянства у вітчизняній історіографії в 20-х – на початку 80-х рр. ХХ ст.» [3]. По-перше автор згрупував наукові розробки за хронологічним принципом виділивши значимі дослідження у кожному періоді (роботи 20–30 рр., 50–60 рр., 70–80 рр.). По-друге, дослідження аналізуються за приналежністю до наукових історичних шкіл (празька, львівська та ін.) та енциклопедичні видання радянського періоду. І по-третє – автор наголошує на особливостях тематичних акцентів аналізованих ним досліджень.

Історик відзначає найпомітнішу роль у вивченні національно-визвольної революції, проблем соціально-економічного, фінансового характеру робіт І. Крип'якевича та науковців його львівської історичної школи. Спираючись на традиції дослідників дореволюційного періоду, представники його школи, дотримуючись неупереджених аргументованих підходів досягли якісно нових результатів при дослідженні подій національно-визвольної революції другої половини XVII ст. [3, 209].

Аналізуючи історіографічний доробок празької школи, історик відзначає присутність антиросійських тенденцій, але все ж наголошує на їх актуальності і в наш час [3, 210].

Українська радянська історіографія, як і західноукраїнська, зазнала впливу офіційної ідеології, що перетворило її на вигідного владні інтерпретатора історичних подій. Незважаючи на «відлигу», розглядувана тематика знаходилася під «пильним контролем цензури» [3, 210]. Але, як наголошує дослідник, «не слід заперечувати наукового доробку вітчизняних вчених 20-х – початку 80-х рр., оскільки він містив і конструктивні моменти» [3, 210].

С. В. Корновенко наголошує, що у висвітленні податкової політики Б. Хмельницького дослідники акцентували увагу на таких її складових: соціально-економічна політика, соціальна мобільність селянства та його перехід до інших суспільних верств [3, 205]; деякі аспекти фінансової політики (зокрема, характерною рисою роботи А. Яковлева є «неприхована антиросійська позиція автора, що робить його заангажованим, до певної міри, суб'єктивістським» [3, 205]. Окрім того, «робота б

виграла, якби її автор звернув увагу не лише на роль податків у російсько-українських відносинах, а й на їх функції у внутрішньому соціально-економічному житті Української Козацької Республіки». Лібералізація істотно позначилася і на дослідженні проблематики козаччини. Особливістю історіографії, за висновками автора – є складність та неоднозначність, що було зумовлено революційними подіями 1917–1920-х рр. та їх наслідками.

У науковому дослідженні «Українське селянство у добу утворення козацької держави: висвітлення проблеми у працях М. Костомарова» автор солідаризує з теоретичними положеннями М. Костомарова про те, що: селянство було важливою суспільною силою у процесі державотворення в козацькій Україні; в національно-визвольній війні в один ряд були поставлені аграрна проблема та інші процеси державотворення; зростання соціальної напруженості після Зборівського та Білоцерківського договорів переросло в гостру соціально-політичну кризу [4, 24]. В. М. Романцов погоджується з М. Костомаровим та акцентує увагу на соціальних суперечностях у вирішенні аграрного питання в козацькій державі після Хмельниччини. Зокрема, наголошує на прихильності козаків до «одновірної Московської держави і непримиренності до Польщі». В. М. Романцов робить висновок, що «розрив, який стався при вирішенні суспільно-політичних питань між селянством і Військом Запорозьким після утворення Гетьманщини, зашкодив козацькій державі, в значній мірі сприяв її внутрішній дестабілізації» [4, 25]. Загалом дослідник підкреслює значимість основних положень та висновків теоретичної спадщини М. Костомарова у дослідженні козакознавчої тематики.

«Соціально-економічні аспекти розвитку Правобережної України в контексті визвольних змагань середини XVII століття» розглядає В. Ф. Боєчко [5]. Автор, спираючись на тексти документів зарубіжних країн, показує міжнародне визнання козацтва як соціального феномену, а територію Правобережжя – як регіон зі сталими козацькими традиціями [5, 12]. Акцентуючи увагу на посиленні соціального, національного та релігійного гніту, В. Ф. Боєчко робить висновок, що в першій половині XVII століття на Правобережній Україні склалися передумови, «які започаткували новий період у боротьбі широких верств населення проти польського гніту. Час активного протистояння народу з магнатами і шляхтою став свого роду рубежем, за яким боротьба проти польської експансії із станової і релігійно-віросповідальної переросла і трансформувалася у національно-визвольну боротьбу всього народу за незалежність» [5, 14].

Цілком логічно, що в збірнику публікувалася низка статей, присвячених селянському чиннику та його участі і взаємодії в процесі утворення та формування нової суспільно-політичної сили – феномену козацтва. Опосередковано до цієї проблематики звертається К. В. Івангородський у науковій розвідці регіонального характеру «Селянська верства Південної Київщини в системі соціальних відносин XVI – першої половини XVII ст.» [6]. Досліджуючи селянство, як найбільш чисельну та активну категорію населення в означені хронологічні рамки, історик підкреслює, що «різкої межі між селянством, міщанством, козацтвом і дрібною шляхтою в Південній Київщині не простежується» [6, 194]. Тут більша частина вважала себе особисто вільними і вільно володіла зброєю. А з огляду на значну підтримку з боку козаків (близькість території) соціальні відносини в зв'язку з прибуттям польської шляхти доволі загострилися і привели до зростання соціальної напруги в суспільстві, яка «стала однією з основних причин тих етносоціальних потрясінь, які могутнім вибухом струсували в першій половині XVII ст. не лише південнокиївське порубіжжя, а й усю Річ Посполиту» [6, 196].

Продовжуючи наукові пошуки, дослідник пише статтю узагальнюючого характеру «Селянський чинник у генезі українського козацтва». Автор робить висновок, що козаччина – це не результат діяльності якогось одного соціального елементу, а цивілізаційне явище, у випадку української спільноти – етносоціальне. Автор говорить про поетапну еволюцію козацтва, як осібно соціального стану, який стає

загально визнаним захисником і репрезентантом усієї спільноти українців, котрий «увійшов помітним пластом до етносоціальної ментальності українства» [7, 130]. Історик продовжує дослідження козацтва у своїй наступній роботі «Козацтво у системі соціально-економічних відносин на теренах Південної Київщини (до середини XVII ст.): етносоціальний вимір проблеми» [8]. Ставлячи за мету дослідження етносоціального виміру «козацької економіки» на теренах Київщини до XVII ст., дослідник на основі значного масиву матеріалу доходить висновку, що в Південних старостах Київського воеводства «впродовж XVI століття оформилась «соціальна особність» українського козацтва, що в першій половині XVII століття зумовила економічну специфіку цього регіону, де панівним став козацький тип господарювання» [8, 77], що наклало свій відбиток на «фундаментальний архетипний вплив». Автор підкреслює значну роль українського козацтва в істотному розширенні екологічного ареалу українського етносу. Відмітною рисою козацтва була і його рухливість, що сприяло його популярності та мало «надзвичайний вплив на етносоціальну консолідацію спільноти українців, що дедалі більше відчувала свою впевненість і значущість» [8, 80].

У контексті розгляду цього питання заслуговує на увагу робота З. В. Священко «Соціальна природа козацтва та становлення козацького землеволодіння на Уманщині) XV – середина XVII ст.)», де наголошується, що регіональне дослідження різних аспектів козаччини дають можливість глибше проаналізувати загальні тенденції феномена походження та розвитку українського козацтва [9]. Дослідниця підкреслює, що на Уманщині формування козацтва відбувалося за рахунок різних соціальних груп і категорій населення, відзначаючи значну роль шляхти. «Яскраві індивіди, вихідці зі шляхти принесли в козацький рух політичну організованість, державотворчу ідею та навички до законної, стабільної влади» [9, 95]. Авторка констатує, що козацьке землеволодіння зростало за рахунок купівлі у міщан, шляхти – нових угідь, а також за рахунок отриманих як плати за державну службу.

Аналогічну проблематику, проте в хронологічно пізніший період, досліджує В. В. Нечитайло [10]. Наголошуючи на актуальності такого дослідження, науковець підкреслює на замовчуванні радянською історіографією досвіду українського фермерського типу господарювання, вважаючи останнє – виключно чужоземним явищем. Відзначаючи переоцінку та зміну ціннісних орієнтирів сучасних дослідників в аграрній історії, констатує нове їх бачення та нові характеристики. Зміни в формах господарств на Лівобережній Україні, автор подає, спираючись на статистику Золотоніського повіту [10, 145].

Яскравою ілюстрацією невпинного наукового інтересу до козаччини, а саме основ адміністративно-господарського управління, що було закладено в роки Національно-визвольної війни і продовжено в наступні історичні періоди є наукова розвідка Ю. С. Степанчук «Обмеження царським урядом прерогатив гетьмансько-старшинського управління козацьким військом у другій половині XVII–XVIII ст.» [11]. Автор аналізує збройні сили Гетьманщини але наголошує, що витоки їх формування йдуть до національної революції середини XVII століття, коли козацьке військо репрезентувало себе як найбільш боєздатне військо тогочасної Європи. «Однак, як зазначає автор, – у зв'язку з новими геополітичними трансформаціями Україна поступово підпадає під вплив молодшої, але експансіоністської Московської держави» [11, 89]. І царський уряд стає на шлях ліквідації державних інституцій, зокрема збройних сил України-Гетьманщини.

Ще однією важливою темою козакознавчої проблематики є висвітлення героїчної епохи у народному фольклорі, усній народній творчості та піснях, в яких українці виявляли почуттєві та особистісні прагнення, переживання. Цей аспект висвітлено на шпальтах видання у статті А. Ю. Корнева «Доба Хмельниччини і селянська «правда» в пісенній епіці» [12]. Національна пісенна епіка доби Хмельниччини, що склалася в період формування етнічної самосвідомості українців, містила в собі важливі ментальні структури, пов'язані з масовим покозаченням та «особистою свободою селянства, яка, в

свою чергу, повинна була визначити увесь соціально-економічний і правовий спектр питань» [12, 93]. Автор дослідження дійшов висновку, що аналіз фольклорних текстів дає підстави говорити про існування такої універсальної категорії селянського світогляду як «правда-справедливість» [12, 95], що в умовах традиційної моралі та православної віри потребувало постійного захисту від зазіхання «чужих» зі зброєю в руках, що і зближувало селянство з ідеалами козацької волі (особливо акцентувався захист православної віри) [12, 94].

Висновки

Підсумовуючи підкреслимо, що тематична представленість козакознавчих студій на сторінках збірника наукових праць «Український селянин» загалом адекватно відбиває сучасний стан розвитку в Україні цієї проблематики. Жанрова палітра публікацій з запропонованої тематики відзначається різноманітністю: серед них широко представлені історіографічні, проблемні та узагальнювальні статті, наукова критика, введення до наукового обігу нових документів тощо.

«Український селянин» це найкраще місце для проведення дійсно наукових дискусій, круглих столів, конференцій та симпозіумів з козакознавчої тематики, що є запорукою становлення істини.

Потужний колектив науковців, що сформувався на Черкащині активно працює над розширенням обріїв різнопланових досліджень для детального відтворення об'єктивної картини нашого минулого, придатного для використання на новому етапі буття українства.

Література

1. Українське козацтво: сучасний стан та перспективи дослідження проблеми (матеріали «круглого столу»). – Український історичний журнал, 1990. – Вип. 12. – С. 12–29.
2. Смолій В. А. Феномен українського козацтва в загальноісторичному контексті / В. А. Смолій // УІЖ. – 1991. – № 5. – С. 61–72.
3. Корноненко С. В. Висвітлення податкової політики Б. Хмельницького щодо селянства у вітчизняній історіографії в 20-х – на початку 80-х рр. ХХ ст. / С. В. Корноненко // Український селянин: зб. наук. праць ; за ред. А. Г. Морозова. – Черкаси : Вид-во ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2002. – Вип. 5. – С. 203–210.
4. Романцов В. М. Українське селянство у добу утворення козацької держави: висвітлення проблеми у працях М. Костомарова / В. М. Романцов // Український селянин: зб. наук. праць ; за ред. А. Г. Морозова. – Черкаси : Вид-во ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2001. – Вип. 3. – С. 22–26.
5. Боєчко В. Ф. Соціально-економічні аспекти розвитку Правобережної України в контексті визвольних змагань середини XVII століття / В. Ф. Боєчко // Український селянин: зб. наук. праць / за ред. А. Г. Морозова. – Черкаси : Вид-во ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2002. – Вип. 5. – С. 12–14.
6. Івангородський К. В. Селянська верства Південної Київщини в системі соціальних відносин XVI – першої половини XVII ст. / К. В. Івангородський // Український селянин: зб. наук. праць ; за ред. А. Г. Морозова. – Черкаси : Вид-во ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2008. – Вип. 11. – С. 193–196.
7. Івангородський К. В. Селянський чинник у генезі українського козацтва / К. В. Івангородський // Український селянин: зб. наук. праць ; за ред. А. Г. Морозова. – Черкаси : Вид-во ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2010. – Вип. 12. – С. 126–131.
8. Івангородський К. В. Козацтво у системі соціально-економічних відносин на теренах Південної Київщини (до середини XVII ст.): етносоціальний вимір проблеми / К. В. Івангородський // Український селянин: зб. наук. праць ; за ред. А. Г. Морозова. – Черкаси : Вид-во ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2012. – Вип. 13. – С. 75–81.
9. Священко З. В. Соціальна природа козацтва та становлення козацького землеволодіння на Уманщині (XV – середина XVII ст.) / З. В. Священко // Український селянин: зб. наук. праць ; за ред. А. Г. Морозова. – Черкаси : Вид-во ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2005. – Вип. 9. – С. 92–96.
10. Нечитайло В. В. Розвиток козацьких господарств фермерського типу в Лівобережній Україні після скасування Гетьманства (60-ті рр. XVIII ст.) / В. В. Нечитайло // Український селянин: зб. наук. праць ; за ред. А. Г. Морозова. – Черкаси : Вид-во ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2004. – Вип. 8. – С. 144–149.
11. Степанчук Ю. С. Обмеження царським урядом прерогатив гетьмансько-старшинського управління козацьким військом у другій половині XVII–XVIII ст. / Ю. С. Степанчук // Український селянин: зб. наук. праць ; за ред. А. Г. Морозова. – Черкаси : Вид-во ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2012. – Вип. 13. – С. 85–90.

12. Корнєв А. Ю. Доба Хмельниччини і селянська «правда» в пісенній епіці / А. Ю. Корнєв // Український селянин: зб. наук. праць ; за ред. А. Г. Морозова. – Черкаси : Вид-во ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2004. – Вип. 8. – С. 93–95.

References

1. Ukrainian Cossacks: problems and perspectives of research (Materials of «round table»). (1990). Ukrainian historical journal (*Ukrainian historical journal*), 12, 12-29 (in Ukr.)
2. Smoliy, V. (1991). Ukrainian Cossacks Phenomenon in general historical context. Ukrainian historical journal (*Ukrainian historical journal*), 5, 61-72 (in Ukr.)
3. Kornovenko, S. (2002). Illustration of B. Khmelnytsky tax policy toward the peasantry in the national historiography in the 20's – early 80-ies. XX century. *Ukrainskij Selyanyn(The Ukrainian Peasant): zbirnyk naukovykh prats. Bohdan Khmelnytsky State University – Cherkasy (Bohdan Khmelnytsky State University – Cherkasy)*, 5, 203-210 (in Ukr.)
4. Romantsov, V. (2001). Ukrainian peasants in Cossack state formation day: problem display in M.Kostomarov works. *Ukrainskij Selyanyn(The Ukrainian Peasant): zbirnyk naukovykh prats. Bohdan Khmelnytsky State University – Cherkasy (Bohdan Khmelnytsky State University – Cherkasy)*, 3, 22-26 (in Ukr.)
5. Boechko, V. (2002). Socio-economic aspects of the Right-Bank Ukraine in the context of the liberation struggle in the middle of XVII. *Ukrainskij Selyanyn(The Ukrainian Peasant): zbirnyk naukovykh prats. Bohdan Khmelnytsky State University – Cherkasy (Bohdan Khmelnytsky State University – Cherkasy)*, 5, 12-14 (in Ukr.)
6. Ivanhorodskyy, K. (2008). Rural layer of South part of Kyiv region in system of social relations XVI - first half XVII. *Ukrainskij Selyanyn(The Ukrainian Peasant): zbirnyk naukovykh prats. Bohdan Khmelnytsky State University – Cherkasy (Bohdan Khmelnytsky State University – Cherkasy)*, 11, 193-196 (in Ukr.)
7. Ivanhorodskyy, K. (2010). Farmers factor in the genesis of Ukrainian Cossacks. *Ukrainskij Selyanyn(The Ukrainian Peasant): zbirnyk naukovykh prats. Bohdan Khmelnytsky State University – Cherkasy (Bohdan Khmelnytsky State University – Cherkasy)*, 12, 126-131 (in Ukr.)
8. Ivanhorodskyy, K. (2012). Cossacks in the system of social and economic relations on the territory South part of Kyiv Region (until mid XVII): ethnosocial dimension of the problem. *Ukrainskij Selyanyn(The Ukrainian Peasant): zbirnyk naukovykh prats. Bohdan Khmelnytsky State University – Cherkasy (Bohdan Khmelnytsky State University – Cherkasy)*, 13, 75-81 (in Ukr.)
9. Svyaschenko, Z. (2005). Cossacks social nature and formation of the Cossack tenure in Uman district (XV – middle of XVII century). *Ukrainskij Selyanyn(The Ukrainian Peasant): zbirnyk naukovykh prats. Bohdan Khmelnytsky State University – Cherkasy (Bohdan Khmelnytsky State University – Cherkasy)*, 9, 92-96 (in Ukr.)
10. Nechitailo, V. (2004). Development of Cossacks farming on the Left-Bank Ukraine after Hetmanate abolition (60-ies. XVIII century). *Ukrainskij Selyanyn(The Ukrainian Peasant): zbirnyk naukovykh prats. Bohdan Khmelnytsky State University – Cherkasy (Bohdan Khmelnytsky State University – Cherkasy)*, 8, 144-149 (in Ukr.)
11. Stepanchuk, Y. (2012). Tsarist government Limit of prerogatives in Cossack army control by Hetman in the second half XVII – XVIII century. *Ukrainskij Selyanyn(The Ukrainian Peasant): zbirnyk naukovykh prats. Bohdan Khmelnytsky State University – Cherkasy (Bohdan Khmelnytsky State University – Cherkasy)*, 13, 85-90 (in Ukr.)
12. Kornev, A. (2004). Khmelnytsky epoch and peasant «truth» in the song epics. *Ukrainskij Selyanyn(The Ukrainian Peasant): zbirnyk naukovykh prats. Bohdan Khmelnytsky State University. Cherkasy (Bohdan Khmelnytsky State University – Cherkasy)*, 8, 93-95 (in Ukr.)

BUNDAK Elena Anatoliivna,

Docent, Head of social and human sciences and social relations Lutsk Institute of Human Development University «Ukraine»

The Problems of the Origin and Development of the Ukrainian Cossack State on the Pages of «The Ukrainian Peasant»

Abstract. *The problems of the birth and development of Ukrainian Cossack state of Bohdan Khmelnytsky on pages of scientific papers «The Ukrainian peasant» is being analysed. The author is disclosing the factors of importance and urgency of deep analysis in Cossack's learning subject by history and humanities specialists in modern Ukrainian historiography. This is due to several factors, primarily the thing – Ukrainian Cossacks is unique phenomenon in world history; secondly, Cossacks influenced on the formation of national consciousness of Ukrainian people and bore esteem potential for the development of society.*

The roundtable talk under the title «Ukrainian Cossacks: problems and prospects of investigation» took place in December, 1990. It became a powerful impetus for diverse research groups to explore

Cossacks phenomenon. It also showed the inexhaustible possibilities for Cossacks learning research directions for the coming years.

Since 2000, the issue of Bohdan Khmelnytsky Cherkasy State University «The Ukrainian peasant» has launched active discussion on diverse Cossacks learning topics. As the publication of History Academy, the Peasantry Research Institute and the Agrarian-chronographers Scientific Society the journal have consolidated the brightest representatives of Ukrainian scientific intellectuals, who productively, constructively and purposefully are trying to cover diverse aspects of the historical development of our country.

Retrospective analysis of 15 issues of professional edition depicts diversified genre palette on posed subject: the state-nature of the Cossacks; Cossacks influence on the formation of national consciousness in Ukrainian society; peasant as a factor for participation and interaction in the formation of the new socio-political forces – Cossacks phenomenon; Cossacks in the system of social and economic relations of contemporary society; regional studies of various aspects of the origin and development of Ukrainian Cossacks; the formation of Cossack farm types in Left Bank of Ukraine; representation of Ukrainian Cossacks as military influential troops in medieval Europe; highlighting of Cossack heroism in the oral folklore and songs.

New quality of Cossack learning publications accumulated by Ukrainian historians was reflected as in quantitative so in qualitative terms. The common features of publications are: the expansion of thematic fields; strengthening the theoretical basis of documentary and theoretical authors' statements; display of positive and negative assessments; illustration of approaches which belong to Ukrainian, foreign and Soviet times scientists who reviewed issues related to the Cossacks phenomenon.

Keywords: *historiography, Cossacks, Ukrainian Cossack state, national phenomenon, «Ukrainian peasant», farmers, fiscal policy, tax policy, Cossacks' economy*

Надійшла до редакції – 12.12.2015

Затвержена до друку – 17.12.2015